

Koja kojon su pasauline pažanga

Sėkmingi moksliniai projektai – viena pažangos varomųjų jėgų, atveriančių kelią naujiems atradimams ir laimėjimams. Medicinos pažanga itin reikšminga. Būtent apie mokslinius projektus, tarptautinius renginius bei visuomeninę pulmonologijos specialistų veiklą kalbamės su Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Pulmonologijos ir imunologijos klinikos profesoriumi, Lietuvos pulmonologų ir alergologų draugijos pirmininku **Kęstučiu Malakausku**.

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Pulmonologijos ir imunologijos klinikos medikai aktyviai dalyvauja mokslinėje veikloje, rengia projektus, laimi finansavimą ir sėkmingai juos įgyvendina. Jūs vadovaujate grupei mokslininkų, kurie sėkmingai parengė ne vieną projektą. Kokie projektai vykdomi dabar? Prašome plačiau supažindinti su šia veikla ir pasiekimais.

Mokslinė veikla negali turėti sienų ir privalo atitikti tam tikrus tarptautinius standartus. Šiandien Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Pulmonologijos ir imunologijos klinikos mokslinė veikla vykdoma aktualiausiomis pulmonologijos kryptimis. Be plaučių vėžio, miego medicinos, obstrukcinės plaučių ligos, viena iš mūsų veiklos prioritetinių sričių yra astmos patogenezės aspektai ir jų klinikinio pritaikymo galimybių paieška. Mūsų klinika turi ne vienerių metų patirtį tiriant kvėpavimo takų uždegimą ir jame dalyvaujančias ląsteles: eozinofilus, neutrofilus, imunines ląsteles limfocitus, bei jų reikšmę astmai vystytis. Sėkmingai mokslinei veiklai reikia daugelio žmonių ne vienerių metų įdirbio. Pastarųjų metų mokslinė veika jau pradėjo duoti vaisių, mūsų darbai dažnai publikuojami tarptautiniuose leidiniuose.

Šiuolaikinis mokslas yra didelė prabanga, reikalinga ne tik tyrėjų entuziazmo, bet ir nemenkų finansinių išteklių. Šiandien sunku įsivaizduoti, ar būtų įmanoma vystyti mokslą be jam skiriamų papildomų lėšų. Todėl labai džiaugiamės, kad Lietuvos mokslo taryba, priėmusi strateginį sprendimą finansuoti prioritetines mokslo sritis, remia ir mūsų mokslinius tyrimus. Nuo 2010 metų trys mūsų projektai, skirti astmos patogenezei tikslinti, laimėjo skelbtus konkursus.

Žengdami koja kojon su pasauline pažanga, pastaraisiais metais nusprendėme plėtoti visiškai naują tyrinėjimų kryptį Lietuvos pulmonologijoje – vykdyti kombinuotų, specialiai laboratorinėmis sąlygomis išaugintų keleto tipų ląstelių kultūrų tyrimus. Žinoma, be užsienio partnerių pagalbos naujosios technologijos ir metodikos mums būtų sunkiai pasiekiamos ir įvaldomos. Bendras darbas su Ny-

derlandų Groningeno universiteto mokslininkais sukūrė sąlygas įdiegti šias naujas technologijas ir mūsų universitete. Tai atveria kelią ambicingiems ateities planams. Kartu tai iššūkis ir mums, nes atsiranda galimybė siekti naujų pulmonologijos raidos aukštumų.

Be abejo, moksliniai tyrimai – tai komandinis, ne vieno žmogaus jėgų įveikiamas darbas. Šioje veikloje be Pulmonologijos ir imunologijos klinikos vadovo profesoriaus Raimundo Sakalausko visapusiško palaikymo, jo mokslinio entuziazmo ir imlumo naujoms tyrimų kryptims, taip pat be aktyvių jaunųjų mokslininkų ir doktorantų nebūtų galima įsivaizduoti progreso. Beje, mūsų situacija unikali, nes klinikoje įkurta mokslinė Pulmonologijos laboratorija. Čia kartu dirba ir mokslą tobulina ne tik medikai, bet ir biologai. Įsivaizduoti šiandienį mokslą be molekulinės biologijos, ypač biomedicinoje, – neįmanoma. Na, o mums lieka tikrai džiaugtis geromis darbo ir finansinėmis sąlygomis, kurios leidžia tikėtis ambicingų planų įgyvendinimo.

Šiuo metu vykdomė du Lietuvos mokslo tarybos finansuojamus mokslinius projektus. Šiomet baigiamas Nacionalinės mokslo programos „Lėtinės neinfekcinės ligos“ projektas „Th9 limfocitų raiškos ir eozinofilų aktyvumo reikšmė prognozuojant alerginių kvėpavimo ligų eigą“, kuriame tiriami Th9 limfocitų ir eozinofilų reikšmė alerginės astmos patogenezei. O nuo šių metų kovo pradėtas vykdyti mokslininkų grupių projektas „Eozinofilų įtaka bronchų lygiųjų raumenų remodeliacijai sergant astma“, panaudojant kombinuotus bronchų lygiųjų raumenų ląstelių ir periferinio kraujo eozinofilų kultūras. Pastarasis projektas vykdomas kartu su Nyderlandų Groningeno universitetu.

Neseniai grįžote iš tarptautinio pulmonologų kongreso, vykusio Vokietijoje. Kokių išspūdzių parsivežėte? Ar yra naujienų, kurios galėtų sudominti kolegas Lietuvoje?

Europos respiratologų sąjunga (ERS), vienijanti visus specialistus, besidominčius kvėpavimo sistemos problemomis, tradiciškai kasmet organizuoja vadinamąjį metinį kongresą. Šiomet jis vyko rugsėjo pradžioje Vokietijoje,

Miunchene. Paprastai šiame kongrese dalyvauja ir kitų specialybių gydytojai: pediatrai, onkologai, krūtinės chirurgai, kardiologai ir kt., taip pat įvairių sričių mokslininkai. Šis įspūdingas renginys konkuruoja su analogiškais Amerikos krūtinės sąjungos (ATS) renginiais.

Šiomet kongrese, kuris buvo skirtas aktualiems klinikiškiems pulmonologijos aspektams ir truko 5 dienas, dalyvavo apie 22 tūkst. dalyvių. Lietuvos atstovų delegacija buvo gana gausi – dalyvavo apie 50 gydytojų specialistų, tačiau, lyginant su kitomis šalimis, mes nepatenkame į gausiausių delegacijų sąrašą.

Kongrese paprastai pateikiami naujausi mokslinių tyrimų rezultatai, čia galima tiesiogiai pabendrauti su mokslininkais tyrėjais, klinicistais. Mes visada stengiamės jame apsilankyti, nes tai prestižiškiausias Europos respiratologų renginys.

Ką įdomaus teko išgirsti šiame renginyje? Iš tiesų norėtusi išskirti keletą įdomesnių aspektų. Vienas jų – ypatingas dėmesys aktualiai astmos problematikai. Šiai ligai buvo skirta speciali sesija, pristatyta naujoji GINA 2014 (angl. *The Global Initiative for Asthma*, Pasaulinė astmos iniciatyva), diskutuota ligos apibrėžimo pakeitimo, diagnostikos ir gydymo klausimais. Atskira sesija buvo skirta sunkios formos astmai. Nagrinėta ir lėtinė obstrukcinė plaučių liga (LOPL), ideopatinė plaučių fibrozė, respiracinės infekcijos ir pan. Susidomėjimas pranešimais buvo didžiulis – klausytojai net netilpdavo salėje.

Kongrese buvo aptartas ne vienas įdomus mokslinis tyrimas. Italų mokslininkai paskelbė duomenis, jog, matuojant iškvėpavimo oro temperatūrą, galima patvirtinti ar paneigti plaučių vėžį. Nustatyta, kad plaučių vėžiu sergančių asmenų iškvėpavimo oro temperatūra yra aukštesnė nei nesergančių šia onkologine liga. Manoma, kad tai galėtų būti vienas iš ateities neinvazinių tyrimų.

Išskirtinis dėmesys buvo skiriamas ir vadinamosioms pakaitinėms (elektroninėms) cigaretėms. Paskelbta, jog galima elektroninės cigaretės yra tiek pat, o gal net labiau pavojingos rūkantiesiems nei įprastos. Kol nėra ilgalaikio elektroninių cigarečių poveikio tyrimo rezultatų, negalima skelbti kategoriškų išvadų. Vis dėlto ūmus elektroninių cigarečių poveikis plaučiams tapatus įprastinių cigarečių. Nors nėra paskelbta išsamių elektroninių cigarečių poveikio tyrimų, pritariama, kad elektroninių cigarečių naudojimas turi būti reguliuojamas, ypač apsaugant vaikus, jaunas žmones ir nerūkančiuosius nuo jų poveikio. Šiandieninė politika dėl elektroninių cigarečių turi būti keičiama, joms turi būti taikomi tam tikri apribojimai, galbūt kaip ir įprastoms cigaretėms.

Beje, apie rūkymą išgirdome ir daugiau įdomaus. Norvegijos mokslininkų atlikta studija (buvo tiriami ką tik gimę kūdikiai) įrodė, jog didesnė rizika susirgti nealergine astma galima tiems kūdikiams, kurių tėvas, prieš pradėdamas vaiką, jau rūkė (nuo penkiolikos metų amžiaus ir anksčiau). Pabrėžta bendra šios studijos nuostata, jog rūkymas yra žalingas veiksnys, net ir nesant tiesioginio poveikio, lemia liekamuosius reiškinius būsimiems vaikams.

Kongrese buvo paskelbtas ir kitas labai įdomus, su poveikiu kūdikių sveikatai susijęs tyrimas. Vokiečių moks-

lininkai nustatė, kad jei gimęs kūdikis pirmuosius 3 mėnesius yra vystomas ir miega ant gyvūnų kailių, jo rizika susirgti astma yra mažesnė nei kitų kūdikių. Aiškinama, kad kailiai gali būti tam tikras mikroorganizmų rezervuaras, kas daro įtaką sveikatai, o tiksliau – moduliuoja imuninį atsaką ir taip apsaugo kūdikį nuo astmos išsivystymo.

Šiame kongrese mūsų klinikos doktorantė Deimantė Hoppenot pristatė stendinį pranešimą „p-STAT6 ir PU.1 transkripcijos faktorių sąsajos su Th9 ląstelių IL-9 gamyba vėlyvojo kvėpavimo takų uždegimo metu sergant astma“. Pristatymas buvo sėkmingas, sukėlė didelį susidomėjimą. Džiugu, kad šis pranešimas pateko į specialiąją kongreso sesiją „Naujausios kvėpavimo takų ligų įžvalgos“.

Sėkmingai vadovaujate Lietuvos pulmonologų draugijai. Kokie klausimai šiandien jiems aktualiausi? Kiek svarbi draugijos narių veikla stiprinant juos vienijančią organizaciją bei kokie ateities siekiai turėtų būti priimtini gydytojams pulmonologams?

Aš esu Lietuvos pulmonologų ir alergologų draugijos pirmininkas. Draugija įkurta daugiau nei prieš 10 metų, ilgamečio šios draugijos vadovo profesoriaus Raimundo Sakalausko iniciatyva. Jis buvo idėjinis draugijos, vienijančios kvėpavimo takų patologiją gydančius ir įvairias su šiomis ligomis susijusias problemas sprendžiančius gydytojus, vadovas. Mūsų draugija palaiko ryšius su analogiškais Lietuvos ir užsienio draugijomis. Pagrindinė draugijos veiklos kryptis – platinti naujienas, skatinti visų specialistų bei gydytojų, dirbančių kvėpavimo takų patologijos srityje, aktyvumą, sudaryti galimybes jiems pasireikšti, dalyvauti visuomeninėje ir mokslinėje veikloje. Draugija kasmet organizuoja po keletą konferencijų. Be organizacinės veiklos, keliame tam tikras iniciatyvas, teikiame pasiūlymus Sveikatos apsaugos ministerijai, kreipiamės į visuomenę aktualiais sveikatos klausimais, aktyviai dalyvaujame kampanijose prieš rūkymą, kovojame su kvėpavimo organų ligų plitimu, bandome užkirsti kelią pagrindiniams sveikatos rizikos veiksniams.

Šiandien draugijoje susiformavęs aktyvių narių branduolys, valdyba atlieka svarbiausius darbus. Manau, kad tokia veikli organizacija, kokia yra mūsų draugija, tikrai reikalinga bei naudinga tiek Lietuvos visuomenei, tiek ir medicinai.

Dar noriu pristatyti vieną iš tradicinių mūsų renginių – rudeninį seminarą, paprastai rengiamą rugsėjo pabaigoje–spalio pradžioje. Šiomet jis vyks spalio 3 dieną labai gražioje vietoje – Raudondvario dvare. Seminaras skiriamas įvairioms aktualioms pulmonologinei ir imuninės sistemos patologijai. Mielai kviečiame dalyvauti visus specialistus, specialybių rezidentus, taip pat ir mūsų renginių nevengiančius studentus. Tikimės gero ir naudingo darbo.

Kalbėjosi R. Pečeliūnienė